

O‘ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI AMALGA OSHIRISHDA MCHJ SHAKLINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI

Muminov Azizbek Yakubaliyevich

*Farg‘ona imkoniyatlari cheklangan shaxslar uchun
ixtisoslashtirilgan maxsus texnikum o‘qituvchisi*

Annotatsiya. Bir yoki bir necha shaxs tomonidan ta’sis etilgan, ustav fondi (ustav kapitali) ta’sis hujjatlari bilan belgilangan miqdorlarda ulushlarga bo‘lingan xo‘jalik jamiyati mas’uliyati cheklangan jamiyat deb hisoblanadi. Mas’uliyati cheklangan jamiyatning ishtirokchilari uning majburiyatlari bo‘yicha javobgar bo‘lmaydilar va jamiyat faoliyati bilan bog‘liq zararlar uchun o‘zlari qo‘shgan hissalar qiymati doirasida javobgar bo‘ladilar.

Kalit so‘zlar: «Mas’uliyati cheklangan hamda qo‘shimcha mas’uliyatli jamiyatlar to‘g‘risida»gi Qonun, Kuzatuv kengashi, Ustav fondi, Ta’sis shartnomasi.

Abstract. A limited liability company is a business entity established by one or more persons, the authorized capital of which is divided into shares in the amounts established by the constituent documents. Participants in a limited liability company are not liable for its obligations and are liable for losses associated with the activities of the company within the value of their contributions.

Keywords: Law "On Limited Liability and Additional Liability Companies", Supervisory Board, Authorized Fund, Founding Agreement

Kirish

Mas’uliyati cheklangan jamiyat (MChJ) - bu O‘zbekistonda tadbirkorlik faoliyatini yuritish uchun eng ko‘p tarqalgan va qulay tashkiliy-huquqiy shakldir. MChJ -bir yoki bir necha shaxs (fuqarolar yoki yuridik shaxslar) tomonidan ta’sis

etilgan, ustav fondi ta'sis hujjatlari bilan belgilangan miqdordagi ulushlarga bo'lingan xo'jalik jamiyatidir.

O'zbekiston Respublikasida MChJ faoliyatini tartibga soluvchi asosiy hujjat -«Mas'uliyati cheklangan hamda qo'shimcha mas'uliyatli jamiyatlar to'g'risida»gi Qonun hisoblanadi. Ushbu Qonun 2001 yil 6 dekabrda qabul qilingan bo'lib, 50 dan ortiq moddadan iborat.

Uning asosiy xususiyatlari: mas'uliyatning cheklanganligi: Jamiyat ishtirokchilari uning majburiyatlari bo'yicha javobgar bo'lmaydilar va jamiyat faoliyati bilan bog'liq ziyonlar uchun o'zlari qo'shgan ulushlar qiymati doirasida javobgar bo'ladilar. (Bu MChJning eng katta afzalligidir). Ishtirokchilar soni: 1 tadan 50 tagacha bo'lishi mumkin. Agar soni 50 tadan oshib ketsa, u bir yil ichida Aksiyadorlik jamiyatiga (AJ) aylantirilishi kerak. Yuridik shaxs maqomi: MChJ o'z nomidan shartnomalar tuzishi, mulkiy va shaxsiy nomulkiy huquqlarga ega bo'lishi, sudda da'vogar va javobgar bo'lishi mumkin. Boshqaruv tizimi MChJda boshqaruv odatda ikki yoki uch bosqichli bo'ladi: Ishtirokchilarning umumiy yig'ilishi: Oliy organ. Muhim qarorlarni (ustavni o'zgartirish, foydani taqsimlash, tugatish) qabul qiladi. Kuzatuv kengashi: (Ixtiyoriy) Ijroiya organi faoliyatini nazorat qiladi. Ijroiya organi: Direktor (yoki Bosh direktor). Kundalik faoliyatni boshqaradi.

MChJ ochishning afzalliklari va kamchiliklari

№	Afzalliklari	Kamchiliklari
1	Shaxsiy mulk daxlsizligi (qarzlardan uchun faqat MChJ mulki bilan javob beriladi).	Foydani olish jarayoni murakkabroq (dividend sifatida rasmiylashtiriladi).
2	Istalgan turdagi qonuniy faoliyat bilan shug'ullanish imkoni.	Buxgalteriya hisobini yuritish shart.
3	Investorlarni jalb qilish va ulushni sotish imkoniyati.	Tugatish jarayoni Yakka tartibdagi tadbirkorga (YaTT) nisbatan qiyinroq.

Ro'yxatdan o'tish uchun hozirgi kunda O'zbekistonda MChJni ro'yxatdan o'tkazish juda osonlashgan:

- Davlat xizmatlari markazi orqali yoki birdarcha.uz portali orqali onlayn ro'yxatdan o'tish mumkin.
- Kerakli hujjatlar: Ta'sis shartnomasi (agar ta'sischilar bir necha kishi bo'lsa) va Ustav.
- Ustav fondi: MChJning ustav fondi miqdori ta'sischilar tomonidan mustaqil belgilanadi (qonunchilikda minimal miqdor belgilanmagan, ayrim litsenziya talab qilinadigan faoliyat turlari bundan mustasno).

Soliqqa tortish, MChJlar faoliyat turi va aylanmasiga qarab ikki xil soliq tizimida ishlashi mumkin: Aylanmadan olinadigan soliq (soddalashtirilgan): Yillik aylanmasi 1 mlrd so'mgacha bo'lgan korxonalar uchun. Umumbelgilangan soliqlar: Yillik aylanma 1 mlrd so'mdan oshganda (QQS va Foyda solig'i). Muhim eslatma: MChJ faoliyatini boshlashdan oldin sohaga oid litsenziya yoki ruxsatnomalar talab etilishini tekshirib ko'rish lozim.

Qonunga ko'ra, MChJning asosiy hujjati bu -Ustavdir. Agar jamiyatni ikki yoki undan ortiq shaxs tuzsa, ular o'rtasida Ta'sis shartnomasi ham tuziladi. Ustavda nimalar bo'lishi shart: Jamiyatning nomi, manzili, faoliyat maqsadi, ustav fondi miqdori va har bir ishtirokchining ulushi.

Qonunda ustav fondi bo'yicha quyidagi qoidalar belgilangan: Minimal miqdor: Hozirgi kunda qonunchilikda oddiy MChJlar uchun ustav fondining minimal miqdori belgilanmagan (ilgari BHMning 40 baravari edi). Endilikda ta'sischilar 1000 so'm bilan ham MChJ ochishlari mumkin. Tarkibi: Ustav fondiga nafaqat pul, balki mulk (bino, mashina, uskuna) va hattoki intellektual mulk huquqlarini ham kiritish mumkin.

Qonun ishtirokchilarga quyidagi huquqlarni beradi: Jamiyatni boshqarishda ishtirok etish. Foydadan ulush (dividend) olish. Jamiyatdan istalgan vaqtda chiqib

ketish (ustavda belgilangan tartibda). Majburiyat: Ishtirokchilar o'z ulushlarini o'z vaqtida to'lashlari va tijorat sirini saqlashlari shart. Direktor va uning javobgarligi Qonunning eng muhim moddalaridan biri direktorning javobgarligiga oid. Direktor jamiyat manfaatlari yo'lida halol va oqilona ish yuritishi shart. Agar direktorning aybi bilan jamiyatga zarar yetkazilsa, jamiyat ishtirokchilari sud orqali ushbu zararni direktorga to'lattirib olish huquqiga ega.

Qonun bo'yicha MChJda qarorlar qanday qabul qilinishini quyidagi sxema orqali tushunish mumkin:

1. Umumiy yig'ilish: Eng yuqori organ. Faqat u ustavni o'zgartira oladi.
2. Kuzatuv kengashi: (Agar tashkil etilsa) Direktorning ishini nazorat qiladi.
3. Ijroiya organi (Direktor): Kundalik shartnomalarni imzolaydi va xodimlarni ishga oladi.

Qonun ishtirokchiga o'z ulushini boshqalarga sotish yoki sovg'a qilish huquqini beradi. Biroq, bu yerda «imtiyozli huquq» degan tushuncha bor:

Agar ishtirokchi o'z ulushini begona shaxsga sotmoqchi bo'lsa, avval uni boshqa sheriklariga (ta'sischilarga) taklif qilishi shart. Agar sheriklari olishni istamasa, keyin begonaga sota oladi. Qonunda MChJni qanday yopish yoki uni boshqa korxonaga qo'shish (masalan, YaTTni MChJga aylantirish yoki aksincha) tartiblari aniq ko'rsatilgan.

Jamiyat qonunchilikda belgilangan tartibda boshqa yuridik shaxslarning muassisi bo'lishga yoki ularning ustav fondida (ustav kapitalida) boshqacha tarzda ishtirok etishga, vakolatxonalar va filiallar tuzishga haqlidir.

Jamiyat, agar uning ta'sis hujjatlarida boshqacha qoida belgilangan bo'lmasa, nomuayyan muddatga tuziladi. Jamiyat o'zining to'liq firma nomi davlat tilida ifodalangan va jamiyatning joylashgan yeri ko'rsatilgan dumaloq muhrga ega bo'lishga haqli. Jamiyatning muhrida uning firma nomi jamiyatning tanloviga ko'ra boshqa tillarda ham ifodalanishi mumkin. Jamiyat o'zining firma nomi yozilgan shtamplariga va blankalariga, o'z emblemasiga, shuningdek belgilangan tartibda

ro'yxatdan o'tkazilgan tovar belgisiga hamda fuqarolik muomalasi ishtirokchilarini, tovarlar, ishlar va xizmatlarni individuallashtiruvchi o'zga vositalarga ega bo'lishga haqli.

Jamiyat o'zining mustaqil balansida hisobga olinadigan alohida mol-mulkka ega bo'ladi, o'z nomidan huquqlarni olishi, majburiyatlarga ega bo'lishi, sudda da'vogar va javobgar bo'lishi mumkin. Jamiyat qonunchilikda taqiqlanmagan har qanday faoliyat turlarini amalga oshirishi mumkin. Ro'yxati qonun hujjatlarida belgilanadigan ayrim faoliyat turlari bilan jamiyat faqat litsenziya asosida shug'ullanishi mumkin.

Xulosa

Jamiyat o'z majburiyatlari yuzasidan o'ziga qarashli barcha mol-mulk bilan javobgar bo'ladi. Jamiyat o'z ishtirokchilarining majburiyatlari yuzasidan javob bermaydi. Jamiyatning to'lovga qobiliyatsizligi ishtirokchi sifatidagi shaxsning aybi tufayli vujudga kelgan bo'lsa, jamiyatning mol-mulki yetarli bo'lmagan taqdirda bunday shaxs zimmasiga uning majburiyatlari bo'yicha subsidiar javobgarlik yuklatilishi mumkin. Davlat va uning organlari jamiyatning majburiyatlari yuzasidan javobgar bo'lmaydi, xuddi shuningdek jamiyat ham davlat va uning organlari majburiyatlari yuzasidan javobgar bo'lmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Mas'uliyati cheklangan hamda qo'shimcha mas'uliyatli jamiyatlar to'g'risida»gi Qonun". 2001 yil 6 dekabr
2. PF-176-son (26.09.2025): «Tadbirkorlik sub'ektlarini yangicha yondashuvlar asosida qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmon.
3. "Biznes asoslari" O'quv qo'llanma. Birgit Flamma, Matias Vangler, Sobaxon Raxmanova. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar Vazirligi. Toshkent-2024 yil
4. Internet manbalari